

MŰVÉSZETÜNK: NYITOTT MŰ

Végére értünk egy olyan — negyedszázados — szakasznak, amely lehetővé teszi fejlődésünk talán ideiglenes, de mindenképpen hasznos, mert serkentő mérlegének elkészítését.* Még 1938-ban George Călinescu a „büszkén olvasás“ tudományáról beszélt. Annak a könyvtárnak a büszke olvasásáról, amely a nemzeti szellemiség kimeríthetetlen kincsestárát képezi. Azt, amelyből erőt és tudást merítünk, hogy megmutassuk az idegeneknek: íme, „ezek a mi erős gyökerű értékeink“. Íme, vannak szellemi tartalékaink. „E nélkül a dokumentált önérzet nélkül nem létezhet nagy civilizáció“ — mondotta George Călinescu. A szocializmus megtanított bennünket ilyen mérlegek készítésére; nem is annyira bizonyos szakaszok lezárása végett, hanem éppen azért, hogy előbbre léphessünk azzal a jövőt fürkésző kitartással, amely civilizációnk ismertetőjele. Hiszen egy retrospektív országos kiállítás sem utat zár le, hanem arra törekszik, hogy megmutassa: művészetünk a maga egészében, a szakirodalom elterjedt kategóriájával élve, *nyitott mű*.

Nyitott a szó legteljesebb értelmében, *nyitott* a belső átalakulások irányába, amelyeket éppen ez a kiállítás kísérelt meg érvényre juttatni. Naivitás volna azt hinnünk, hogy a fejlődés leegyszerűsíthetően racionális sémák menetét követi. De létezik egy mélységes ráció, amely utat tör magának a történelemben; és ez az ésszerűség — hogy hegeli fogalommal éljünk: ez az azonosság a valóságos és a logikus között —, túl az esetlegességeken, kifejezést nyer a Művészeti Múzeum köztársaságunk 25. évfordulójára rendezett kiállításán.

Belső átalakulásokról szoltam. Kiállításunk nem egyszerűen tematikus csomópontokat ajánl a közönség figyelmébe, hanem a lélek érdeklődésére számot tartó fókuszokat. Egy olyan mű, mint például az *Ana Ipătescu*, amelyre Ciucurencu mester több változatban is visszatér — és a kiállítás ezzel a nagyméretű táblaképpel kezdődik, hogy Ciucurencu utolsó variánsával végződjék —, egy ilyen mű csaknem 25 évnyi időtávon polarizálja a művész kitartó vissza-visszatérését. Vagy *Bălcescu* esetében: a téma két változatát mutatjuk be, Lucian Grigorescu alkotásaiban. A művészeknek ezek a termékeny visszatérései egy-egy témára kivétel nélkül azt az alapvető folytonosságot példázzák, amely művészetünket jellemzi. A 25 év folytonossága ez, a kontinuitás, amely egyéb területeken is igazolódik; mert ennek a kiállításnak mint román kísérletnek éppen az az újszerűsége, hogy közös gondolatba foglalja össze a műfajokat, azok nélkül a kézművesi megkülönböztetések nélkül, amelyek érzésem szerint sokáig éreztették káros hatásukat.

* Dan Häulică összefoglaló jellegű írása, noha a negyedszázados köztársasági évfordulón rendezett országos retrospektív kiállítás alkalmából íródott, a mai román képzőművészet fejlődésének alapvető kérdéseit veti fel, ezért véljük (némi-
leg rövidített) magyar nyelvű közlését időszerűnek. (Szerk.)

Corneliu Baba: Portré

Átívelve ezeket a diszkriminációkat, egyfelől a festészet dialógusa a szobrászattal, másfelől mindkettőé a grafikával a művészetünk előrehaladását biztosító belső összefüggéseket hivatott felmutatni. S ha például Corneliu Babától azokat a rajzokat helyeztük egymás mellé, amelyek közismert kompozíciókat készítenek elő — 1950 és 1960 között —, ezt azért tettük, hogy jelezzük a művész alkotói laboratóriumának gazdagságát. Ami egyébként ezekből az egységekből kitűnik — ilyen egységes egész például az Anghel-mozzanat, a Paul Anghel 1957-es kiállítása köré csoportosuló művek —, az a kitartó haladás eszméje; bizonyos homályból a remekmű a fény felé tör — és ez egyben a remekműként való elismerés fénye is.

Dokumentum is ez a kiállítás, olyan értelemben, hogy nálunk először kísérel meg *történetileg* strukturálni képzőművészetünk 25 éves tapasztalatát. Egy olyan történelemét a művészetben, amely ritkán tér el a tények kronológiai sorrendjétől; 1965-ig legalábbis — s ehhez a szakaszhoz még eléggé közel vagyunk — az időrendiség menetét programatikus hűséggel követi. Olyan történetiség ez, amely nem merítheti

ki művészetünk győzelmeinek változatosságát a Múzeum kínálta keret szükségképpen véges — messze törekvéseinken innen maradó — térben.

Nehézségeink voltaképp a bőség zavarából adódnak; művészetünk gazdagságából, melyet nem lehet néhány tucatnyi alkotásra korlátozódo szelekcióra redukálni. Ez a kiállítás mindannyiunk — kritikusok és művészek — számára kiindulópont csupán, munkahipotézis, amelyet kritikai eszmecserék során szeretnénk megvitatni. Erről a kiállításról a látogató színek, formák fejlődésének benyomásával távozik, a keresések sokirányúságának valóban lelkesítő benyomásával. Érvnek szántuk ezt a kiállítást a feszengő vidékiség-komplexus ellen, amely még kísért a külfölddel való egybevetéseink során. Túl könnyen szórunk hamut a fejünkre, olykor könnyelműen mondunk le a magunk mögött hagyott évek örökségéről. Kiállításunk célja bebizonyítani, hogy az a büszkeség, amelyről előljáróban szoltam, megalapozott; a mércét elég magasra emeltük, a színvonal minőségi, művészi rangú, erre törekedtünk makacsul — s bizony épp elég jelentős mű áll ezen a szinten, minden időben. S még valaminek a felmutatására vállalkozott ez a kiállítás — s ezt kultúránk politikai felelőssége szempontjából lényegesnek érezzük: elkötelezettségünk a szocializmusnak semmi esetre sem volt mellékes mozzanat, még ha olykor kétes értékű művek is szolgálták azt. A forradalom és a szocializmus új eszméi felé haladásunkat képzőművészetünk legjelesebb tehetségeinek — Ghiață, Lucian Grigorescu, Ciucurencu — hozzájárulása szavatolta.

Haladásunkat a szocializmus, a szocialista eszmények felé s ezeknek az eszméknek az elsajátítása felé *mindig* művészetünk legtehetségesebb képviselői szolgálták. Politikum és esztétikum alapvető találkozása, amelyet mindig, mindnyájan vallottunk — fejlődésünk egész menete során beigazolódott.

Fellelhető tehát a folytonosság fonala a régebbi és az újabb szakaszok között. Nem abban az értelemben, mintha egymás mellé állíthatnók egy művész olyan munkáit, amelyeket 10—12 éves pályaszakaszok választanak el egymástól. Ha ezt megkíséreljük, az eredmény vegyes lesz. De az effajta különeműség nem képzőművészetünk bűne, nem a művészek köpenyeforgatásából adódik, amint azt egyesek feltételeznék — hanem ellenkezőleg, a szükséges dialektika bizonyítéka. Mert századunkban az átalakulások üteme, a művészet alapanyagcseréje az információk sokaságából s mindabból következően, ami az ember lényét és személyiségét igénybe veszi, felgyorsult, ilyenformán az alkotói pályák mozzanatait szükségképpen más, az előző századokétól eltérő törvényeknek engedelmeskedve követik egymást. Nem a frivol ingatagság határolja el tehát egymástól egyes művészek alkotási szakaszait, hanem éppen ellenkezőleg, a természetes önmeghaladás — vagyis az életképesség.